

”Vi har inte satt ord på det”

En kvalitetsgranskning av kunskapsbedömning i grundskolans
årskurs 1-3

Sammanfattning

Skolinspektionen har granskat lärares utgångspunkter i arbetet med uppföljning och bedömning av elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven i kursplanerna. Detta mot bakgrund av att en ny läroplan för grundskolan, Lgr 11, har införts under 2011.

Bedömning av elevernas kunskaper ska ske i förhållande till kunskapskraven i kursplanerna. Av granskningen framkommer att många av lärarna i årskurs 1-3 uttrycker en osäkerhet när det gäller bedömningsarbete. Lärarna utgår inte alltid från de didaktiska frågor som berör bedömning. Lärarna behöver ta ställning till frågor gällande varför bedömningen sker, vad som ska bedömas, hur bedömningen ska ske och när bedömningen ska ske samt vilka redskap som ska användas i arbetet med kunskapsuppföljning och bedömning. Lärarna måste därför ha klart för sig i vilket syfte bedömningen används så att den kan bli en integrerad del av undervisningen. Återkoppling till eleverna behöver ingå i lärarnas arbete med bedömning så att lärandet blir synligt för eleverna kring vad de kan bli bättre på och hur de ska göra.

I granskningen har 35 grundskolor i hela landet ingått varav 31 är kommunala och fyra är fristående skolor. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 35 skolor som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena.

Inför varje skolbesök har inspektörerna tagit del av och analyserat olika dokument som skolan använder i sitt arbete med kunskapsuppföljning och bedömning. Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med rektor, lärare, elever och vårdnadshavare.

Granskningens resultat

Sammanfattningsvis visar granskningen av kunskapsbedömning i årskurs 1-3 följande resultat:

- **Svårt att bedöma utifrån kursplanerna**

Samtliga skolor i granskningen arbetar med att sätta sig in i de nya kursplanerna för att omsätta dem i planering och genomförande av undervisningen. Många av lärarna uttrycker dock att de tycker att det är svårt att helt och hållet förstå hur de olika delarna i kursplanerna ska användas och hur de förhåller sig till varandra. Flera av lärarna menar att de inte är säkra på utifrån vad i kursplanerna elevernas kunskaper ska bedömas.

- **Många lärare planerar inte för bedömning**

Många av lärarna planerar inte fullt ut för bedömning i samband med att de planerar sin undervisning. Lärarna planerar oftare för vad bedömningen ska handla om än hur den ska gå till och när den ska ske. Den bedömning som ingår i planeringen handlar i huvudsak om bedömning som sker i slutet av ett arbetsområde eller delmoment. Vidare framgår att lärarna inte planerar för hur de ska ge framtidsyttande återkoppling till eleverna, så att bedömningen blir en integrerad del av undervisningen för att synliggöra och stödja lärandet tillsammans med eleverna.

Det saknas ofta en röd tråd i planeringarna, det vill säga att det saknas ett samband mellan målen med undervisningen, undervisningens aktiviteter och bedömningen. Många av lärarna planerar för en undervisning där eleverna ges möjlighet att utveckla de förmågor som beskrivs i kursplanerna. Av planeringarna framgår dock att den bedömning lärarna planerar för främst handlar om fakta och färdigheter, exempelvis genom läxförhör, prov och andra skriftliga arbeten, istället för att även planera för att bedöma hur eleverna använder sina kunskaper så som det uttrycks i kunskapskraven.

- **Framtidsyttande återkoppling förekommer i liten utsträckning**

Många lärare fokuserar på att summera elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven snarare än att använda bedömning fortlöpande och framtidsyttande i syfte att främja lärandet. Återkopplingen används sällan för att hjälpa eleven att prestera bättre nästa gång de möter likartade uppgifter eller för att utveckla strategier för att visa på olika lösningar på en uppgift. Lärarna ger få exempel på framtidsyttande återkoppling i syfte att synliggöra lärandet för eleverna. De flesta lärarna uttrycker även att den återkoppling de ger till eleverna inte är planerad. Istället sker återkopplingen oftast spontant i stunden och många av lärarna menar att den sker intuitivt, som en "ryggmärgsreflex". Ofta är återkopplingen främst uppmuntrande och allmänt hållen utan koppling till ämnet. När koppling till ämnet saknas innebär det att eleverna inte ges tydligt stöd i hur de kan komma vidare i sitt lärande i det aktuella ämnet.

Det finns dock exempel på lärare som försöker fördjupa elevernas förståelse genom dialog och samtal mellan lärare och elever såväl enskilt som i grupp. Läraren använder då framtidsyttande frågor

kopplade till ämnet för att ge eleverna redskap i sitt fortsatta arbete och för att synliggöra lärandet för eleverna.

Lärarna delger i varierande grad eleverna vilka kunskaper de ska utveckla och på vilka grunder de bedöms, vilket är en förutsättning i arbetet med att tydliggöra förväntningarna och synliggöra lärandet för eleverna.

- **Lärarna bär arbetet i sitt minne**

Granskningen visar att lärarna bär mycket av arbetet i det egna minnet. Det handlar i olika grad om bland annat planeringar, bedömningar och det som borde dokumenteras. Det kan vara svårt att överföra det som finns i huvudet till skrift när det är dags för att formulera elevens kunskapsutveckling i skriftliga individuella utvecklingsplaner med omdömen. I många skolor saknas också strukturerat erfarenhetsutbyte mellan lärarna om planering och bedömning.

Få lärare utvärderar planering och genomförande av undervisningen i syfte att identifiera vad som behöver utvecklas i den egna undervisningen, för att ge eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt i förhållande till läroplanen. Däremot förekommer exempel på att lärarna enskilt utvärderar om eleverna tyckte att lektionen var för lätt eller för svår eller om de tyckte att det var roligt.

- **Fokus på svenska och matematik**

Det är två ämnen – svenska och matematik – som på olika sätt har en framträdande roll i fråga om bedömning av elevernas kunskaper. I svenska och matematik är lärarna mer säkra på att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Det framgår att lärarna i större utsträckning beskriver elevernas kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i svenska och matematik i de skriftliga individuella utvecklingsplanerna med omdömen och att den framåt-syftande delen nästan enbart handlar om svenska och matematik. I övriga ämnen uttrycker lärarna att de är mer osäkra på vad och hur de ska bedöma.

- **Rektor har stor betydelse**

I de skolor som kommit längst i sitt arbete med kunskapsbedömning tycks rektorns pedagogiska ledarskap ha betydelse. Rektorer i dessa skolor är på olika sätt delaktiga och följer upp lärarnas arbete med planering utifrån kursplanerna, genomförandet av undervisning och bedömning utifrån kunskapskraven. I många skolor lämnas dock lärarna ensamma i arbetet med att omsätta de nya kursplanerna i praktiken och i arbetet kring kunskapsbedömning. Det innebär att lärarna själva får utveckla rutiner och former för att planera och genomföra undervisningen utifrån kursplanerna och för att bedöma och dokumentera elevernas kunskaper utifrån kunskapskraven.

Många av de granskade skolorna utvärderar och analyserar inte de rutiner och former skolan använder sig av för att planera undervisningen eller för att bedöma och dokumentera elevernas kunskaper. Det innebär att skolorna inte vet om arbetssätten är ändamålsenliga och effektiva, så att eleverna ges möjlighet att utvecklas så långt som möjligt i förhållande till kursplanerna.

- **Uppföljning av kunskapsresultaten saknas i vissa ämnen**

I nästan alla granskade skolor ingår uppföljning av kunskapsre-

sultaten i ämnena svenska, svenska som andra språk och matematik i skolans systematiska kvalitetsarbete. Övriga ämnen ingår sällan i detta arbete och efterfrågas sällan av huvudmannen. Stor vikt läggs vid de summativa omdömena, utan koppling till hur dessa resultat kan användas i ett formativt syfte. Sammantaget är det enbart de summativa resultaten som efterfrågas av rektor och huvudman.

Regelbunden tillsyn av alla skolor

SKOLINSPEKTIONEN granskar löpande all skolverksamhet, närmare 6 000 skolor. Tillsynen går igenom många olika områden i verksamheterna för att se om de uppfyller det som lagar och regler kräver.

Kvalitetsgranskning inom avgränsade områden

SKOLINSPEKTIONEN granskar mer detaljerat kvaliteten i skolverksamheten inom avgränsade områden. Granskningen ska leda till utveckling.

Anmälningar som gäller förhållandet för enskilda elever

ELEVER, FÖRÄLDRAR och andra kan anmäla missförhållanden i en skola till Skolinspektionen, till exempel kränkande behandling eller uteblivet stöd till en elev.

Fristående skolor – kontroll av grundläggande förutsättningar

SKOLINSPEKTIONEN bedömer ansökningar om att starta fristående skolor. Bedömningen innebär en grundläggande genomgång av skolans förutsättningar inför start.